ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН ХАЛ ҚИЛУВ ҚАРОРИ

Шеробод тумани

2024 йил 4 апрель

Шеробод туманлараро иктисодий судининг судьяси Т.Р.Жаббаровнинг раислигида, ёрдамчиси А.Йўлдошевнинг судья котиблигида, Кенгаш вакили А.Туляев (05.10.2023 йилдаги №96-сонли ишончнома асосида)нинг иштирокида, жавобгар ва манфаати кўзланган G`ALLAKORI" даъвогар "XALOABOD фермер хўжалиги иштирокисиз, Жарқўрғон туман Фермер, дехкон хўжалиги ва томорка ер эгалари Кенгашининг даъвогар "XALQABOD G`ALLAKORI" фермер хўжалиги манфаатида жавобгар "SURXON IPAGI" масъулияти чекланган жамияти хисобидан 15 783 698 сўм асосий қарз ва 1 894 043,76 сўм пеня, жами 17 677 741,76 сўмни ундириш тўғрисидаги даъво аризаси 4-1902-2402/964-сонли иктисодий ишни Шеробод туманлараро иктисодий судининг маъмурий биносида, очик суд мажлисида кўриб чикиб, куйидагилар

аникланди:

Жарқўрғон туман Фермер, деҳқон хўжалиги ва томорқа ер эгалари Кенгаши (бундан буён матнда Кенгаш деб юритилади) даъвогар "XALQABOD G`ALLAKORI" фермер хўжалиги (бундан буён матнда даъвогар ёки хўжалик деб юритилади) манфаатида даъво аризаси билан судга мурожаат қилиб, жавобгар "SURXON IPAGI" масъулияти чекланган жамияти (бундан буён матнда жавобгар ёки тайёрловчи деб юритилади) ҳисобидан 15 783 698 сўм асосий қарз ва 1 894 043,76 сўм пеня, жами 17 677 741,76 сўмни ундиришни сўраган.

Суд муҳокамаси вақти, жойи тўғрисида тегишли тарзда хабардор қилинган манфаати кўзланган даъвогар "XALQABOD G`ALLAKORI" фермер хўжалиги ва жавобгардан вакиллар суд мажлисида иштирок этишмади.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодекси (бундан буён матнда ИПК деб юритилади)нинг 128-моддасига кўра агар суд иқтисодий суд ишларини юритиш иштирокчиси ўзига юборилган ажримнинг кўчирма нусхасини олганлиги ёки ушбу Кодексда назарда тутилган бошқа усулда хабардор қилинганлиги тўғрисида суд мажлиси бошлангунига қадар маълумотларга эга бўлганлиги, ушбу иштирокчи тегишли тарзда хабардор қилинган деб ҳисобланиши, ҳамда ажрим йўлланган шахс ажримнинг кўчирма нусхасини олишни рад этган ва ушбу рад этиш қайд этилганлиги, шунингдек ИПКнинг 170-моддаси учинчи қисми талабига кўра иш муҳокамасининг вақти ва жойи тўғрисида тегишли тарзда хабардор қилинган шахсларнинг суд мажлисига келмаганлиги, агар суд уларнинг келишини мажбурий деб топмаган бўлса, ишни кўриб чиқиш учун тўсқинлик қилмайди.

Юқоридагиларга кўра суд ишни уларнинг вакиллари иштирокисиз кўриб чиқишни лозим топади.

Суд мажлисида иштирок этган Кенгаш вакили даъво аризани қўллаб- қувватлаб, даъво аризасида ундирилиши кўрсатилган 15 783 698 сўм асосий қарздорликни маҳсулот кўринишида ҳисоб-китоб қилинганлигини билдириб ва бу ҳақда судга ёзма маълумот бериб, ушбу асосий ҳарздорликни ундириш ҳисмини рад ҳилиб, пеняни тўлиҳ ҳаноатлантиришни сўради.

Суд, ишдаги мавжуд ҳамда судга тақдим қилинган ҳужжатларни ўрганиб чиқиб, қуйидаги асосларга кўра даъво аризани қисман қаноатлантиришни лозим топади.

Ўзбекистон Республикасида Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва қонунларининг устунлиги сўзсиз тан олинади.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси 55-моддаси 1-қисмига кўра ҳар ким ўз ҳуқуқ ва эркинликларини қонунда тақиқланмаган барча усуллар билан ҳимоя қилишга ҳақли.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси 55-моддаси 2-қисмига кўра ҳар кимга ўз ҳуқуқ ва эркинликларини суд орқали ҳимоя қилиш, давлат органларининг ҳамда бошқа ташкилотларнинг, улар мансабдор шахсларининг қонунга хилоф қарорлари, ҳаракатлари ва ҳаракатсизлиги устидан судга шикоят қилиш ҳуқуқи кафолатланади.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси 55-моддаси 3-қисмига кўра ҳар кимга бузилган ҳуқуқ ва эркинликларини тиклаш учун унинг иши қонунда белгиланган муддатларда ваколатли, мустақил ҳамда холис суд томонидан кўриб чиқилиши ҳуқуқи кафолатланади.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг "Одил судловни амалга оширишда Ўзбекистон Республикаси Конститутцияси нормаларини тўғридан-тўғри қўллашнинг айрим масалалари тўғрисида"ги 2023 йил 23 июндаги 16-сонли қарорининг 1-бандига кўра, Ўзбекистон Республикаси Конституцияси (бундан буён матнда Конституция деб юритилади) 15-моддасининг иккинчи қисмига кўра, Конститутция мамлакатнинг бутун худудида олий юридик кучга эга, тўғридан-тўғри амал қилади ва ягона хуқуқий маконнинг асосини ташкил этади. Шунга кўра, судлар кўриб чиқилаётган хуқуқий муносабатларни тартибга солувчи қонун ва бошқа норматив-хуқуқий хужжатнинг мазмунини баҳолаши ва Конститутция нормаларини тўғридан-тўғри амал қилувчи олий юридик кучга эга норматив-хуқуқий асос сифатида қўллаши лозим деб кўрсатилган.

Ишдаги ҳужжатлардан аниқланишича, манфаати кўзланган даъвогар "XALQABOD G`ALLAKORI" фермер ҳўжалиги билан жавобгар ўртасида 2023 йил 16 февраль куни "Пилла хом ашёси етиштириб бериш хизмати тўғрисида" 300-сонли контрактация шартномаси тузилган.

Ушбу шартномага кўра, "Тайёрловчи", яъни "SURXON IPAGI" масъулияти чекланган жамияти шартномада кўрсатилган миқдордаги ипак қурти уруғи ҳамда зарур моддий-техника ресурслари (термометр, тўшама қоғоз ва бошқалар)ни "Хўжалик", яъни манфаати кўзланган даъвогар "XALQABOD G`ALLAKORI" фермер хўжалигига етказиб бериши,

"Хўжалик" эса "Тайёрловчи" га ипак қурти ёрдамида етиштирилган пилла маҳсулотини етказиб бериши, "Тайёрловчи" уларни қабул қилиш ва қийматини тўлаш мажбуриятини олган.

Мазкур шартнома шартларига асосан, манфаати кўзланган даъвогар жавобгарга олдиндан ипак қурти пилла хом ашёсини 16.12.2023 йилдаги 03-сонли счёт-фактурага асосан етказиб берган бўлсада, жавобгар шартнома мажбуриятларини лозим даражада бажармасдан, хўжалик томонидан етказиб берилган ипак қурти пилла хом ашёси бўйича тўланиши лозим бўлган 15 783 698 сўм ҳақдорликни манфаати кўзланган даъвогарга шартномада келишилган муддатларда тўлаб бермаган. Шу сабабли тарафлар ўртасида ушбу низо келиб чиққан.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 236-моддасида мажбурият мажбурият шартларига мувофиқ, бундай шартлар ва талаблар бўлмаганида эса – иш муомаласи одатларига ёки одатда қўйиладиган бошқа талабларга мувофиқ лозим даражада бажарилиши кераклиги, 333-моддасида эса қарздор айби бўлган тақдирда мажбуриятни бажармаганлиги ёки лозим даражада бажармаганлиги учун жавоб беришлиги белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 465-моддасининг биринчи қисмига кўра, контрактация шартномасига мувофиқ қишлоқ хўжалиги маҳсулотини етиштирувчи қишлоқ хўжалиги маҳсулотини қайта ишлаш ёки сотиш учун бундай маҳсулотни харид қиладиган шахсга тайёрловчига шартлашилган муддатда топшириш (топшириб туриш) мажбуриятини олади, тайёрловчи эса бу маҳсулотни қабул қилиш (қабул қилиб туриш), унинг ҳақини шартлашилган муддатда муайян баҳода тўлаш (тўлаб туриш) мажбуриятини олади.

Суд, жавобгарнинг манфаати кўзланган даъвогардан даъво аризасида кўрсатилган миқдорда хақдорлик бўйича қарздорлиги мавжудлиги даъво аризасига илова тарзида судга тақдим этилган хужжатлар, яъни тарафлар ўртасида 2023 йил 16 февраль куни тузилган "Пилла хом ашёси етиштириб бериш хизмати тўғрисида" 300-сонли контрактация шартномаси, 16.12.2023 йилдаги 03-сонли счёт-фактура, маълумотнома ва бошқа хужжатлар йиғиндиси билан тўлиқ ўз тасдиғини топган деб ҳисоблайди.

Бироқ, судга даъво аризаси киритилганидан кейин иш судда кўриладиган кунга қадар Кенгаш вакили томонидан тақдим қилинган ёзма маълумотида 15 783 698 сўм асосий қарздорлик маҳсулот кўринишида ҳисоб-китоб қилинганлигини ҳақида Кенгаш вакили томонидан судга кўрсатув берилиб, ушбу ҳақидаги далиллар судга тақдим қилинган.

Шу сабабли, суд жавобгар ҳисобидан манфаати кўзланган даъвогар фойдасига 15 783 698 сўм асосий қарзни ундиришни рад этишни лозим топади.

Бундан ташқари, даъвогар томонидан даъво аризасида жавобгар ҳисобидан 1 894 043,76 сўм пеня ундириш сўралган.

Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодексининг 263-моддасига кўра, неустойка тўлаш тарафларнинг келишувида назарда тутилган ёки тутилмаганлигидан қатъи назар, кредитор қонунда

белгиланган неустойка (қонуний неустойка)ни тўлашни талаб қилишга ҳақли.

Тарафлар ўртасида тузилган контрактация шартномасининг "Тайёрловчи" "Хўжалик"нинг шартномада белгиланган сифатда, миқдорда ва ассортиментда, турлар бўйича муддатларда топширган пилла махсулотини етиштириб бериш хизмати хакини шартноманинг 4.4-бандида белгиланган тартибда ва муддатда тўлашни кечиктирганлиги учун тўлови кечиктирилган сумманинг 20 фоизи тўлаши. Жаримадан ташқари, миқдорида жарима "Тайёрловчи" "Хўжалик"га тўлови кечиктирилган ҳар бир кун учун кечиктирилган сумманинг 0.4 фоизи микдорида, лекин тўлови кечиктирилган сумманинг 50 фоизидан ортиқ бўлмаган миқдорда пеня тўлаши белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси "Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий-хукукий базаси тўғрисида"ги қонунининг 24-моддасида эса мажбуриятни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун шартномада жавобгарлик белгиланган бўлса, шартномада белгиланган жавобгарлик қўлланилиши белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг 2007 йил 15 июндаги "Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкий жавобгарлик тўғрисидаги фуқаролик қонун хужжатларини қўллашнинг айрим масалалари ҳақида"ги 163-сонли қарорининг 4-бандида Фуқаролик кодексининг 326-моддасига мувофиқ суд қарздор томонидан мажбуриятларнинг бажарилиш даражасини, мажбуриятда иштирок этувчи тарафларнинг мулкий аҳволини, шунингдек кредиторнинг манфаатларини эътиборга олиб, неустойка миқдорини камайтиришга ҳақлилиги, шу билан бирга неустойканинг энг кам миқдори Фуқаролик кодексининг 327-моддасида кўрсатилган фоизлар миқдоридан кам бўлмаслиги лозимлиги ҳақида тушунтириш берилган.

Жавобгар томонидан шартномада келишилган пилла маҳсулотининг ҳаҳи тўлаб берилмаганлиги, мажбурият тўлиҳ бажарилмаганлиги Кенгаш вакилининг суддаги кўрсатуви ва ишда тўпланган ҳужжатлар билан тўлиҳ ўзининг тасдиғини топди.

Жавобгар вакили суд мажлисида иштирок этмади ва ўзи томонидан мазкур сумманинг тўлаб берилганлигини тасдиқловчи ҳужжатларни судга тақдим этолмади.

Вахоланки, Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 68-моддасига кўра, ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўз талаб ва эътирозларига асос қилиб келтираётган ҳолатларни исботлаши керак.

Мазкур ҳолатда, суд манфаати кўзланган даъвогар ва жавобгарнинг манфаатларини, мажбуриятнинг тўлиқ бажарилмаганлигини инобатга олиб, жавобгардан манфаати кўзланган даъвогар фойдасига 1894 043,76 сўм пеняни ундиришни лозим топади.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодекси 118-моддасининг биринчи қисмига кўра, суд харажатлари ишда иштирок

этувчи шахсларнинг қаноатлантирилган даъво талаблари миқдорига мутаносиб равишда уларнинг зиммасига юклатилади.

"Давлат божи тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни билан тасдиқланган "Давлат божи ставкаларининг миқдорлари" 2-бандининг "а" кичик бандига кўра, мулкий хусусиятга эга даъво аризаларидан даъво баҳосининг 2 фоизи миқдорида, бироқ БҲМнинг 1 бараваридан кам бўлмаган миқдорда давлат божи тўланиши лозим.

Суд, мазкур иш бўйича суд харажатларини ундириш масаласини муҳокама қилиб, даъво аризаси қисман қаноатлантирилганлиги сабабли давлат божини жавобгар зиммасига юклашни, почта харажати Жарқўрғон туман Фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши томонидан олдиндан тўланганлигини инобатга олиб, почта харажатини жавобгар ҳисобидан Кенгаш фойдасига ундиришни белгилашни лозим топади.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси 138-моддасига кўра суд ҳокимиятининг ҳужжатлари барча давлат органлари ва бошқа ташкилотлар, мансабдор шахслар ҳамда фуқаролар учун мажбурийдир.

Бинобарин, Ўзбекистон Республикаси Конституцияси 15, 55, 138-моддалари, Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси 236, 263, 326, 327, 333, 465-моддалари, Иқтисодий процессуал кодексининг 68,118, 127, 128, 170, 176-179, 186-моддаларини қўллаб, суд

қарор қилади:

Даъво ариза қисман қаноатлантирилсин.

Жавобгар "SURXON IPAGI" масъулияти чекланган жамияти ҳисобидан манфаати кўзланган "XALQABOD G`ALLAKORI" фермер хўжалиги фойдасига 1894 043,76 сўм пеня ундирилсин.

Даъво талабининг қолган қисми қаноатлантирилиши рад этилсин.

Жавобгар "SURXON IPAGI" масъулияти чекланган жамиятидан Ўзбекистон Республикаси бюджетига 353 554,84 сўм давлат божи ундирилсин.

Жавобгар "SURXON IPAGI" масъулияти чекланган жамиятидан Жарқўрғон туман Фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгашига олдиндан тўланган 34 000 сўм почта харажати ундирилсин.

Ҳал қилув қарори қонуний кучга киргач ижро варақалари берилсин.

Мазкур ҳал ҳилув ҳароридан норози тараф шу суд орҳали Сурхондарё вилоят суди иҳтисодий ишлар бўйича судлов ҳайъатига бир ойлик муддат ичида апелляция тартибида шикоят бериши ёки ушбу муддатда апелляция шикояти берилмаса, олти ойлик муддатда кассация шикояти бериши мумкин.

Судья

Т.Р.Жаббаров